

اپونه شرايطي: هرير
 ايجون سنه لکي (۲۵۰)
 آلق آيلني (۱۳۰)
 فروشه

نسخه سي ۵ عروتن،
 سنه لکي ۵۲ نسخه در

اداره خانه
 آتقره ده حریت اوتلی
 قارشو-نده
 اخطارات
 آتونه بدلی پشیندر
 مسله موافق آثار مع
 المنویه قبول اولنور. درج
 ایدله یں یازیر اعاده اولماز

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
 محمد کاف

صاحب و مدیر مسؤل
 اشرف ادیب

آبیمون اهدکم سبیل الرشاد

کتابخانه

آدرس تبدیلنده آبرجه
 بش غروش کوند رملیندر

مکتوبلرک امضالری واضح
 و اوقوناقلی اولسی و آتونه
 صره نومروسی محتوی
 بولونمسی لازمدر.

مالک اجنبیه ايجون آتونه
 اولانلرک آدرس لرلرک
 فرانسزجه ده یازلمسی رجا
 اولنور.

پاره کوند رلدیکی زمان نهیه
 دائر اولدیگی واضحا
 بیلدیرلمسی رجا اولنور.

سویلند کہ ن سوکرہ نہایتہ دیور کہ : « بوتون بونلر دہ کی حکمت شرور : بعضاً کرک بر سؤالک ، کرک بر حادثہ نک وقوعی بر ایت نزولی ایجاب ایدر . حال : کہ اولجہ بو نزول ایدہ حک آیتک معناسنی تضمن ایدن ر آیت نازل اولمش بولتورہ سناء علیہ عایہ الصلوٰۃ والسلام اقدینر . او اولجہ نازل اولان آیت ایتک نظر انتباهنی جلب ایچون عیناً وحی اولر . » [۱]

بقا وده سویلشدک کہ بعضاً اسباب و حوادثک تکرری قصد و غامدہ متحد ، لکن اسلوبدہ مخالف آیتک ، یاخود قصص و امثالک نزولہ مؤدی اوور . شو مسرود نورد آکلاشیلر کہ آیتلر ، یاخود سورہلر علیہ تکرر یتدیکی صورتدہ یکی بر وحی تلقی اولونمق ایجاب تم . ایچون مامل و حوادثک الحاصلہ اسباب نزولک تکررندن طرلابی تلاوی تکرار ایدیش آیت سابقہ عد ایدیلک ایجاب ایدر . بوزادہ احطار اولونمق ایجاب ایدر کہ مفسرلرک بر وحی ایضاح ایتکدہ اولدیمر آیت جلیہنی تفسیر ایدر کن کرک (عجل) حقندہ ، کرک ہی اسرائیلک حرکانه دائر اولمق اوزہ بر چوق اسرائیلات نقل یشلردر . (سدی) دہ روایت ایتدکری شیلر بو قیلدندر : کوہ حضرت موسی بر یحیاق آلہرق اودامای کدوب دکنزہ آتمش . او کون یوریدہ نہ قدر دکنز وارہ ہسنہ بو دانادن بر پارچہ اصابت آتمش سوکرہ امنہ : بو صودن یچکز ، دیش . اولردہ ایچمشلر . ہیکسی ونی سورہ یقزلندن آلتون جیقمش . . . بوندن سابقہ کرک ہی اسرائیلہ ، کرک بو دانایہ طائد بر چوق اصاللر دہا روایت ایدرلر کہ ہسیدہ ہی اسرائیلک یالانلرند . بونلر قوجہ قاریلرک حوجقلری او یونمق ایچون کیجہلری حکایہ ایتدکری خرافالہ طولو حکایلر قیلنہ ندر .

شاید خرافلری روایت ایدنلر (قلوب) کلمہ سنک معناسنی بیلمش اولہیدیہ طائفی کولدورمجت ، اہل قرانی آغلادہ جق بو کی سخر لقلری اورثہ دویکزلردی .

أوت ، بو آدملر (قلوب) ک سرکنز دوران اولدینفی بیلیمہرک ما کولات و مشروباتک اورایہ ایندیکنی ظن ایتدکری ایچون عقلہ ، تصورہ صیغماہ جق بویلہ بر چوق شیلر اویدورمہیہ ، یاخود روایت ایتہیہ قالیشدیلر . اگر قرآن کریم بزہ بو آدملرک آکلامق ایستہ . دکلری مآلی تبلیغ ایتک مراد ایدہیدی آیت (واشربوا فی بطونہم) ، یاخود (واشربوا فی معدہم العجل) طرزندہ وارد اولوردی . نابغہ نک زوجہ سی حقندہ سویلیدیکی آیتدہ کی شعر بوقیلدندر :

تغفل حب مشۃ فؤادی - فادیہ مع الخالی یسیر .

تغفل حیث لم یبلغ شراب - ولا خزن ولم یبلغ سرور .

ایستہ بویتدہ شاعر معشوقہ سنک محبتی کندی قلبنہ نہ درجہلرہ

[۱] (اتقان) تفسیرندہ سور و آیاتک تکرری حقندہ سرد اولونان

مطالعہ مراجعت اولونماید .

قدو نفوذاتش اولدینفی آکلاتیرکن « قابمک اوقر درینا کیریہ ایندی کہ اورایہ نہ ایچہ جک برشی ، نہ خزن ، نہ سرور کیردمن . » دیور بناء علیہ (قلب) ، یاخود (فؤاد) ذکر اولونجہ دلالت یدر کہ ایچمک ، یاخود کیرمک کی منارک سومک ، یاخود قدرت ایتک کی معانی مجرده ایلہ بر علاقہ معوبہ سی وارد یوقس اکل و شرب کی مادیاتلہ مناسبی یوقدر .

اذما قلب اشرب حب شیء - فلا تأمل لہمنہ انصرافا .
یعنی دہ بو قیلدندر . (فلا تأمل لہمنہ انصرافا) (فہو لہؤلاء القوم لا یکادون یفقهون حدیثاً) کذلک مفسرلردن بعضینک ہیچ لزومسز برہ ازل اوزادہیہ مطالعہ یورویدکری آیت کریمہدن بر دہ نور . ایت ، بونلر ہی اسرائیلیہ دانایہ میل وانہماکی ورن الہمی ایدی ، یوقسہ باشقہ سی ہی ایدی ؟ دبیہ معتزلہ ایلہ اہل سنت آرمند کی مناقشہلری سرد ایویہ طورورلر . شاید بحث ایتدیکنم مفسرلر آیت کریمہ نک نظمی تأمل ایتش اولسہ ییلر کندی اللہیلہ وجود کیرم اولدقلری بو کربویہ دوشمنش اولمازلردی . زیرا نفس آیت دلالت اندیور کہ ہی اسرائیلک قلبنہ دانایہ طابق میل ویرن بالذات کندی کفرلریدر . باقہ برشی دکلر . (اعجبی بذکاتک) دینبر کہ مقصد (اعجبی بذکاتک) دیمکدہ بناء علیہ (بذکاتک) دکی با ، کذلک آیت کریمہدہ ورد اولان (بکفرہم) دکی با قاعلہ داخل اولمشدر .

آیت کریمہ کرک اسلوبی ، کرک معناسنی اعتباریلہ واضحدر . متیندر . لکن بو آدملر کتاب اللہہ بلاغت و فصاحت خصوصندہ کی پایہ اعجازیلہ متناسب الما حق تأویلرہ ، تکلفلہ سابق ایستہ ورنلر .

شیخ عبدالعزیز چاوش

اسلام وسوسیالیزم

اوجنہی مبحث

حضرت محمدک « سوسیالیزم » ی

۱

حضرت محمدک حیاتی ووظیفہ سی

« وما ارسلناک الا رحمة للعالمین - (ای محمد) برسی کاشانہ عرض رحمت اولہرق کوندردک ، باشقہ برشی ایچون کوندردمک . »

حضرت محمدک وظیفہ سی ، تابدا بندن بری بشریتہ معبود بالحق . یعنی بوتون نقائصدن منزہ اولان الہ اکلی کوسترمک ، بوتون عالم السانیتی توحید ایتدکی . عمومی براخوت تأسیس ایتک ایستہ یوردی .

[۱] اوست طری ۱۶۲ نجی نسخہ ددر .

نگارده کی دشمنان منی مغلوب آیتدیک وقت کندیلرینه ویرمش اولدینی
برات شوکات احترا ایدیوردی :

— یوسف برادرلریله ناصیل قونوشدیسه بنده سزکه اولیه
قونوشه جغم . سزی بوگون معاتبه ایتیه حکم . الله سزی عفو ایدر .
چونکه او رحمن ورحیمدر . کیدیگز ، حر کز . . .
عممی قارداغلق ، حریت کامله بواماننامه نك الك زیادہ متبارزه طفی
تشکیل ایدیوردی . حضرت محمد و طنه اشرارینه ایراد ایتدیک خطابه
وداع شو صورتله ایدی :

— ای ناس ! وزلمی دیکله ییکز . سزکه آرتیق دفعهدها
قونوشوب قونوشایه جنمی بیلورم .
« دنیاك صوکنه قدر آره کزده جانلریکز وماللریکز محترمدر .
« سزیرکن یایدیگز ایشلرک حسابی ویرمک اوزره اللهک
حضورینه چقه قسکز .

« صدق وایماندن ایریلمیگز . سزک اصنامه طایدیگز دمانه
عائد قانلر ایچون آرتیق انتقام له بوقدر .
« ای زوجلر ! سزک برطاقم حق قکز واردر .

ای زوجلر ! سزک دخی حوقکز واردر . زوجلر اقادیلریکزی
سوک و آنلری تعزیر ایدک . اولری اللهک و دیمه سی اولق اوزره
کندیگز قادین انخاد ایتدیگز . کندیلرینه ای معالیه ایدکز .

« ارکک ویا قادین خدمتجیلر یگز کلهجه بونلره کندی ییککز
غیلردن ییدریکز . کندی کیدیگز شیلردن کیدریکز . کراونلری
بوصورتله طوته مازسه کز ، یاخود برقصور ایشلرلرسه برانکر .
بونلرده سزک کی اللهک ق لیدر . اولره قارشى رحیم اولوکز .

« سزه بر قانون بر اقبورم که سزی دائما خطدن محافظه ایده جکدر :
واضح وقطعی بر قانون کوکدن کلش بر کتاب ا

« سوزلمه دقت ایدیگز . بونلری دماغکزده نقش ایله ییکز .
« محقق بیلکز که بوتون مسام نلر قارداشدر . بونلرک آزلرنده کی
رابطه اخوتدر . کندی رضاسیله سکا ویرمیک شینی قارداشکدن آله .
حق سزلقدن ، غصبدن حذر ایدیگز .

بو خطابه ای ایراد ایتدکرن صوکره حضرت محمد بویوردی :
« ای اللهم ! وظیفه می اکال ایلام می ؟

بوکا بیکلرجه سس مقابله ایتدی : — اوت ، سن وظیفه کی
ایفا ایتدک .

حضرت محمد بنه بویوردی : — ای اللهم ! سن شاهدیم اول ا
حضرت محمد حقیقه عملی اجتماعیات اصلاحاتچیلرک اک برمجیسیدر .
هر نه قدر بری اصیلزاده ، دیکری صنف هالیدن اولق اوزره کندیستدن
اول ایکی بو بوک اصلاحاتی کلش سده بونلرک هیج بری حضرت
محمد کی عملی دکل ایدی . حضرت محمددن اول کلش اجتماعی

اصلاحاتچیلردن هیچ بری اسلام قانونلری قدر دهموقراتیک قانون
قویه مامشدر . کرک بودانک اولسون ، کرک حضرت عیساك اولسون ،
مساوات و اخوت تلقین ایتدکاری اتباعلری کندیلرینی علی العاده
آدمدن یوکسک بر درجاده ، یعنی الله دکلسه بیله فوق الانسان بر ماهیتده
تاقی ایتدکدن آزاده قالمامشلردی . یالکز حضرت محمدک امتیا یذرکه
توابعه و حتی کافرلر (انما انا بشر مثلكم — بنده آنحق سزک کی بر
الانسان ؛ باشقه برشی دکلم) دیسه ایلان ایلشدر .

الوهیت یاخد بن الله اولدغنی ادما ایتش اولسه یدی احوال و شرائطک
کندیسنه مظهر اوله جینه غما کندی فی تالیه انکم آرزو — سندن وارسته
قالد . حضرت محمدک یکانه اولغی و تباعک و کیلمیسی اولان ابرهم
وقات ایتدیکی زمان ونش طوتولمشدی . یالکز حضرت محمدک اصحابی
دکل ، بتون ممکت خقی پیغمبرک اولادینک ضباعنه کونشک ماتم
ایتدیکی فکرینه ذاهب ایلشلردی . حل بوک حضرت محمد بالذات
ایلری آنیله رق همشهریلرینک فکرینی تصحیح و بونلرک ظن باطانی ازاله
ایدرک اوغنک وفانی کونشک طوتواسیله هیچ برو — هله علاقه دار
اولمادغنی بیان ایتدی .

حضرت محمد اصحابندن برینه برشی بایمینی وعد ایتدیکی زمان
دائما « ان شاء الله = اگر الله ایترسه » کلام انسانی سی سویلردی .
هیج بر تاسیه بو بوک سوسالست ، اهالی به کندیستی فوق الانسان
« د ایتدیره حک کوچوچک بر وسیله بیله ویرمدی . حتی بوتون
جزیره لبرک پادشاهی و بوتون هالنک رعایت و محبتنه مظهر اولمش
رئیس اولدینی زمان سله سنا سکسی کی دوموقراتیک بر ناصح اوله رق
قاشیدی . حضرت محمدک قدرتی حدقصواسنه واصل اولدینی زمانی
(کیون) شو صورتله توصیف ایدر :

« حضرت محمدک ذوق سایی حکمد اولق دبدبه و احتشامندر لغرت
ایدی . واللهک پیغمبری اولان بو ذات مائله نك ال ایشلرله اشتغال ایدر ؛
آتش باقار ، بری و بوبر ، قوی لری صاغار ، کنی ایاق قابیلر خیره یلک
الیس لریخی کندی الیه نعم ایدردی . کشیدلر کی ریاضت و مزیت دعوا سنده
بولما یهرق علی الباده بر عربک ، بر عسکرک حباتی یشار ایدی . بعض
مهم زمانلرده حمایه سینه علی العاده فقط مسافر پرورانه بر صورتده
مبتدل اولق اوزره ضافت ویرر ، کندی حیات خصوصیه منده ایسه
اوجاغنده بر آتش یا قفسین هفته لک کچدیکی اولوردی . »

حضرت محمدک کچرکی پوساده حیات و بوتون عربستان طرفندن
انسانلرک اک نجیب واک یوکسکی طایفتمش اولان بویله بر ذاتک ال
ایشلرله اشتغال ایتدی کندیسنک دهموقراتیک اولان مواظنک
تأثیرینی تزید ایدیور و بوتون خلق فردی میللرینی اجتماعی تمایللرینه
تابع طوتما یه جهد ایدیورلردی .

طامک نظام اجتماعیسنده قادینک موقفی غیر معین بر اقمده ،

مسئلتی ہمارے ہمارے کی فعالیتیں آج کل شدت سے دوام آجکلہ دور .
مقالہ ک آہستہ آہستہ متناسب برعلاقہ ایہ او قوناجنی امید آیدہ روز :

مکتب کتابری - توفیق فکرک تاثیراتی - بدینکک تدوینی - مکتبلرہ
عبادت - شرق یلیدی - کنج خرسقائلر جیتی - جامع اسلامہ
تشکیلاتہ وابنا القرانہ دائر

بر زماندن بری معارف نظارتہ آجق بر مکتوب یازمق ایستہ یوردم .
فقط سوندن بری ہم او مامہ و ہم بوتون عسای کرام و مشایخ عظامہ
خصاب اتمک ایستہ یورم . بوتک سبی اشغہ و برہ حکم اضاحان
کندہ کندینہ بلای واور . اولامہ ر ف نظارتہ آکلائق ایستہ دیکم
مسئلہ ی یازیم معلومدر کہ مکتبلرہ او قونان ریاضیات
وطبیعیات کتابری ہمار ہمن بر برینک عیندر . بوتک تہ یساتندہ
تربیہ ملہ و حیات اجتماعی مزی خللدار بدہ جک نتیجہ لری جیفہ ماسی
دیہ یلایم کہ غیر ممکندر . فقط تاریخ ، ادبیات ، فلسفہ ، سوسیولوژی
کتابلر بویہ یلایم ؟ بناء عایہ در سارہ عائد کتابلرک دولت و ملتجہ
اولاد وطنہ ویریلہ جت استقامت ذہنیہ ک ایجاباتہ کورہ یازمق اوامسی
الزمدہ .

تاریخ کتابلری بالاطراف تہ قق ایتم . فقط کوردیکم ادبیات
کتابلریک اونقطنہ نظردن مطلوبہ ہیج برو جملہ توافقی ایتمدیکنہ حکم
ایدہ یلایم . اولامکتب سطایہ یچون ترتیب اہل ان ادبیات پروغرامی
اومکتبلرہ او قویا قی ارکک و نیز جوجقہ ی یچون یک آغیر مباحثی
مختلہ . اومباحثی طلبہ ک آکلائق شویہ طور سہن ، اوونقہ
مأمر افندلرک دہضم ایتم اولدلمہ تہہ ایدہ یورم . ہم بوتلری
ہانکی کتابلردن اوونودہ جقز ؟ اولدہ یوق . بر آرق استہ محترم
علی ارم یک افندیک رستی آتندہ منسکک برہیت ، ادبیت
درسلری ایچون یکی بر پروغرام تنظیمہ . امورایدہ لمشدی و بوقویسہ
دارالفنونہ . آنہجہ ادبیاتی مدرسہ سی پروفیسور « ریختہر » دہ دعوت
اوانوب رایی صور لمشدی . آنہجہ الدکی پروغرامی کورنہجہ درین
حیرہ دوشمشدی ! والحاصل مذکور قہ میسبونک یابدینی پروغرام
ہجہ نہ اولدی ؟ اگر بو پروغرام مطلوبہ موافق ایسہ بالمساقہ یکیدن
بر کتاب یازدیروب ، فقط مثاللرک انتخابندہ فرق الہدہ التزام نہ صب
اولمالیدر . زیرا الدکی کتابلردہ مندوج مثاللرک چوغی تأسیس
مکتبلرکی غایہ یہ خادم دکلدہ . بومثاللردن بامضلری ا قویانلری حیاتدن
تنفر ایتمک و ہرشیئی فاسد ، باطل ، عقیم و ملوث کوسترمک تشویق
ایتمکدہ در .

مع التأسف ، صوک زمانلردہ یتیشن ادبیلر مرکز ک ممتازلرندن
معدود بولیان توفیق فکرک بکک مثلاً « غیای وجود » ی ومنکرانہ
دیگر بعض منظومہ لری بو وادیدہ کی ضلالت فکریہ ک اک زہرانک
مثاللرندن بریدر . بوتوفیق فکرک انسانلردن او قدر متفکر و او قدر

بلکہ آشاغباتہ قدہ اولان حیات زہانیت اولامہ ، کندیلرخی جمعیتدن
آیران و اتبامی آرہ سستہ مناسبتر حیاتی ترغیب ایدن تجرد و فرط
برہیز بولنامہ بری اہالیہ صوفہ قسم ایدیلش ہندستانہ ، دیکری
یہودی اولان (غلامہ) دہ طوقان ایکی ب یوک اجتماعی اصلا حاجی
طریقہ وضع اولون فاعدلرک ، یلرینک غایت صاف و خوداندیشلکدن
آزادہ بولونان حیات خصوصیلر بلہ بکون سوسالیت بر جمعیت کانی
یچون رہبر اولہ حق اک وزل قوعدہ اصلہ یی تشکیل ایدہ یلایم .
بوتلرک ہر ایلمک سوردکاری حیات آرہستہ قراتلمک و فردیتک
فقی ماہیتندہ ایدی . فقط بر جمعیتدن آری طور دقلری جہتلہ بوتلرک
حیاتی سوسالیزمی فعلی بر صورتہ تأسیس ایدہ دی . حال بکہ حضرت
محمدک حیاتی ناکس بالوحہ شری و خبیی لدینی کی تمامیلہ اجتماعی
ایدی . خلقہ فعال بر نمونہ تشبیل ایدہ یورم . ولہسی زہی آزاد
ایتمی - کہ بوتک وقتندہ دور ام قدر متأثر اولدینی کندینہ سؤال
ایدیلدیکی زمان « بردوست کندینک اک صادق محبتک ضیاعہ
تأسف ایدر » دیمشدی . بوتکولہ ک رستہ معلقہ یلہ ازدواج اتمی ،
بوتنہ اک اول ایمان ایدن پروغرام آر تولدک تعمیر و جملہ « تاریخک
بزم قادیق حقدہ کوستردیکی اک کوزل لوحہ لردن بری اکیل ایدن
حضرت خدیجہ یہ ، فکری صمعی و لا یتزل محبتی ، اقربانہ و علی
الخصوص کندینہ « الجۃ تحت ایدام الایہات = جنت والدلرک
ایاندینک آتہ ددرہ ، دیدرین والدہ سہ قاشی محبتی ، « لک ہسندن
زیادہ بوتون بنی نوغانور دیکرینہ قاشی پروردہ استدیکی سوسالیزمک
تہ طشی ماہیتندہ تاقی ایدیلہ یلہ ک اراداش وقار دس محبتی اوزمان
ہر ایدہ کی تہملری ایچور مادی بر نمونہ امثال اولدینی کی نوونہ
دنیا کی بالعموم مسالہ لری عقی و جملہ بر مثل تشکیل ایتمکدہ در .
حضرت محمد ارمداشلق محبتی او قدر ایلری کوتوردی کہ توزلری
یوقاری بہ توجہ ایدیلش ولدینی حالہ بر مدت سا کتابہ مر بطہ دن
صوکرہ سولدیکی صوک سوزی :

اللہم الرفیق الاعلی ، اللہم الرفیق الاعلی !

طرزند کی مناجاتی ایدی . ش . م . حسین قیدوای

معارف دردی

ملکتک عرفانہ ، تربیہ سہنہ عائد یک برور خدمتلردہ بولونان
فاضل محترم محمد علی عقی یک افندینک استانبول غرتہ لرندن برندہ (معارف
نظارتہ آجق مکتوب) سر لوحہ سبلہ انتشار ایدہ بر مقالہ سنی
« اہستہ بناء آتی بہ نقل و درج استک . بوقالہ دردہ آکلاشیلہ جنی اوزرہ
معارف یک مدہش اوچور و ملرہ و ضرر و کیتکدہ و دوشمانلری صرف